

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Kracht van omhoog

„En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg, want de kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid.“

II Korinthiërs 12:9a.

Als we het over Paulus hebben, vinden wij hem een dapper held! Een man om respect voor te hebben en om te bewieroken. Een figuur, over wie men opgetogen boeken schrijft. Hij is de onvermoeide zendingspionier. Een man, die indruk maakt. Maar is ons teksthoofdstuk dan niet van die aard, dat het ons ontgoochelt? Want uit alles blijkt, dat Paulus helemaal niet zo'n krachtfiguur was. Hij stond niet boven het lijden, maar worstelde er intens mee. Hij botste, om zo te zeggen, tegen het probleem van het lijden op. En hij legde pas de hand op de mond, toen Christus Zelf hem dat duidelijk geboden had. Maar hij ging eerst bidden. Daarmee betrachtte hij de stijl van het evangelie, zoals hij het later zou vertolken aan de Filippenzen. Men moet immers al zijn wensen door gebed en smeking met dankzegging bekend maken bij God! Paulus heeft het in dit Schriftgedeelte over een doorn in zijn vlees. En hij brengt dat feit zelf weer in verband met het ontvangen van bijzondere openbaringen van God. Want het is duidelijk, dat de apostel over zichzelf spreekt, als hij het heeft over een mens, wiens naam hij niet noemt. Hij is opgetrokken geweest in de derde hemel. Dat is de woonplaats van God!

De eerste hemel is de wolkenhemel, de tweede de sterrenhemel, de derde de woonplaats van God. En Paulus heeft daar dingen gezien, die hij niet kan en mag vertellen. Maar hij mag zich hierop niet gaan beroemen. Hij mag die gegevens niet uitbuiten om als een Streber in zijn ambtelijke arbeid de anderen opzij te drukken. Hij mag niet tegen zijn collega's zeggen: „Jullie zijn niks waard! Jullie hebben er geen notie van hoe mooi het wel in de hemel is! Maar ik, ik weet er alles van!“ Nee, God heeft ervoor gezorgd, dat Paulus niet boven zijn stand zou gaan leven. „Daarom“, zo getuigt de apostel zelf, „is mij een doorn in het vlees gegeven, een engel van de satan om mij met vuisten te slaan, opdat ik mij niet zou verheffen“. God houdt Paulus in goede konditie voor de verrichting van zijn ambtswerk door de vuistslagen van een satansengel! De vraag rijst: „Wat bedoelt Paulus? Die doorn in het vlees, wat is dat?“ Er staat eigenlijk een woord, dat paal betekent en later: doorn, splinter. Het eerste heeft het oog op een paal, waaraan men zelfs misdadigers ophangt. Het tweede doet denken aan een puntig uitsteeksel van een plant of aan een houtsplinter, die onder de nagel of de huid gemeen pijn kan doen. Vele verklaarders hebben een oplossing aan de hand ge-

daan betreffende de betekenis van die uitdrukking: een doorn in het vlees. In doorsnee dacht men aan een lichamelijke ziekte, althans een ernstig handicap voor de apostel.

Het hinderde hem bij het verrichten van zijn apostolische arbeid.

Hij maakte zich zodoende zorgen over de voortgang van de evangelieverkondiging! De exegese van Calvijn achten we in dit verband het meest plausibel. Hij geeft als commentaar: „Er wordt niet een bepaalde ziekte of narigheid mee bedoeld, maar is de samenvatting van al de kwalen en rampen en tegenslagen, die Paulus in zijn ambtelijk werk overkwamen.“

Zo sprak de apostel de Christus, als Vorst-Messias, daarover aan! Hij kon er maar niet over uit! Wat een diepingrijpende tegenstelling in zijn leven: Eerst voor een moment slechts die hemelse gezichten en daarna al maar door die helse vuistslagen.

Christus geeft antwoord op Paulus' gebed en zegt: „GENOEG IS U MIJN GENADE. Aan dat ene woord genade heeft U altijd genoeg! Het geldt voor alle levenssituaties.“ Maar is dit ten diepste eigenlijk wel een antwoord op de gestelde vraag? Nee, dit antwoord gaat ver boven de gestelde vraag uit. Paulus wordt door de Heer er boven uit getild. Dit heeft niets te maken met de liberale gedachte van de menselijke zelfgenoegzaamheid in de Griekse wereld. Daar eindigt de mens in zichzelf en kan hij uit eigen kracht leren boven het leven te staan in koele zelfgenoegzaamheid. Hij heeft geen Redder nodig. Maar Christus leert Zijn apostel en daarin ons vandaag wel heel wat anders. Het laatste restje eigenroem moet uit het leven van deze grote in het Koninkrijk van God worden weggebrand. Hij zal met wat hem ontbreekt en pijn doet God moeten en kunnen dienen. Daar zal de Heiland Zelf voor zorgen. **De Griekse oplossing is verschuiving van het probleem, want de mens blijft daarbij centraal staan. Maar het antwoord van Christus biedt de oplossing van het probleem.** Dus mogen wij konkluderen, dat eigenlijk Paulus' gebed is verhoord, al blijft zijn wens ook on vervuld.

Hierin ligt een enorme schat van waarachtige troost opgetast voor de gemeente van Christus in de tijd, die wij beleven.

Er zijn plenty mensen, die zich vandaag de dag door allerlei angstgevoelens in de kerk laten drijven. Zij verliezen zich in allerlei toekomstbespiegelingen en wagen zich aan allerlei toekomstvoorspellingen. En als iemand zich niet aan hun gedetailleerde toekomstverwachting konformeert, dan heet het, dat hij het niet ziet. Maar angst is principieel vreemd aan het wezen van de ware religie. Ik weet niet hoe het zich allemaal zal ont-

wikkelen in de Kerk van Christus. God vertelt ons vooruit niet precies alles, wat er met Zijn gemeente zal gaan gebeuren. Maar Hij belooft wel, dat Hij die gemeente zal vasthouden in verzoeking en strijd. En Hij blijft Zijn genade onder Zijn volk distribueren. **Een andere garantie dan die van Gods genade in Christus heb ik niet en krijg ik niet.** God buigt Zich in Zijn Zoon over ons geschonden en gebroken leven heen.

(In het woord genade zit het element van neerbuiging.) Zo peilt Christus onze moeite, kent Hij ons verdriet, ontdekt Hij ons gemis aan moed en gebrek aan kracht en Hij zegt: „IK DRAAG U GEHEEL DOOR MIJN GENADE.“

Maar Christus zegt nog meer. Hij vervolgt: „WANT DE KRACHT OPENBAART ZICH EERST TENVOLLE IN ZWAKHEID.“ Prof. Dr. F. W. Grosheide vertaalt: „De kracht komt in zwakheid tot haar hoogtepunt.“

Het gebruikte werkwoord in de grondtekst bergt het element van einddoel in zich. HOE ZWAKKER HET WERKTUIG IS, HOE STERKER GODS GENADE TOT ONTPLOOIING KOMT! Het geldt hier eigenlijk een samengedrongen zin. De Heer Christus repliceert: „Genoeg is Mijn genade. Maar misschien zegt U, Paulus, dat die genade in uw konkrete geval niet genoeg is. Dan zeg Ik u: Juist in uw geval. De kracht is in uw zwakheid het hoogste!“

Dit antwoord gaat wel tegen de schijn der dingen in. In de wereld wordt steeds gevraagd naar krachtfiguren. Maar Christus Zelf durfde zwak te zijn. Hij koos het kruis. Zo kwam de kracht van God in deze Mens Jezus Christus tot zijn hoogtepunt, met name in de Opstanding uit de doden. We behoeven ons er niet voor te schamen, dat we zwak zijn. **God neemt ons ook in de kerk vaak veel af, opdat we Hem alleen zouden overhouden! Opdat Hij Zichzelf aan ons zou kunnen kwijtraken! Een kerkelijke crisis brengt vaak een religieuze crisis met zich mee!**

Calvijn gebruikt in dit verband een mooi beeld: „Het regent in de dalen en op de toppen der bergen. Maar dit is het verschil: de bergtoppen, die kaal en hoog en sterk zijn, zijn onvruchtbaar, maar de dalen, die laag liggen, zijn vruchtbaar.“

Zo zijn de zwakken van betekenis in het kader van de komst van Gods Koninkrijk! „Wie roemt, roeme in de Here!“

We moeten en mogen ons elke dag present melden, zoals de Waldenzen, die elke morgen voor hun schuilplaats in het gebergte gingen staan en, met de ogen naar de hemel geslagen, betuigden: „TON SERVITEUR, MON SEIGNEUR!“ „UW DIENAAR, MIJN HEER!“

Dat is in de trant van Maria, de Moeder van Jezus, die eens vol activiteit dat passieve offerwoord sprak: „Zie, de dienstmaagd des Heren; mij geschiede naar uw woord.“ Want zij wist, dat geen woord, van God afkomstig, krachteloos wezen zal!

O. Mooiweer - Enschede

C. Veenhof - Kampen

KERKELIJK Leven

Over een belijdenis-Kuyper

In de crisis welke momenteel de vrijgemaakte kerken teistert komt ook, en misschien wel het meest nadrukkelijk, de belijdenis der kerk ter sprake.

Men hoort namelijk spreken over afwijking van de belijdenis bij ds. Telder en vooral ook in verband met de bekende „Open Brief”.

Bovenal echter wordt de generaliserende klacht vernomen dat „men” afwijkt van „de” belijdenis.

In deze laatste klacht over ontrouw aan de confessie gaat het niet zozeer over het loslaten van of ingaan tegen een bepaald artikel van de belijdenis, maar is veel meer de gehele confessie, de confessie als zodanig, in geding. Men poneert dan dat de belijdenis als belijdenis wordt gediskwalificeerd. Konkreter gezegd: er wordt geklaagd dat aan de belijdenis niet dat karakter, niet die waarde, niet dat gezag wordt toegekend dat haar naar haar aard toekomt en dat daarom ook aan haar metterdaad toegeschreven moet worden.

In verband met deze klachten — die succesief ook in aanklachten overgingen en tot een reeks kerkelijke vonnissen leidden — wil ik nu wat over de belijdenis zeggen. En wel door in herinnering te brengen wat door mannen als Kuyper en Bavinck daarover werd geleerd.

In wat zij daarover zeiden hebben we namelijk te doen met de klassiek-gereformeerde opvatting omtrent een kerkelijke belijdenis. Bovendien is voor zover ik weet, wat zij dienaangaande schreven, in de Gereformeerde Kerken nooit weersproken.

☆☆☆

We luisteren eerst naar dr. Kuyper.

Zijn oordeel is daarom zo belangrijk, omdat er in de vorige eeuw misschien wel niemand is geweest die zó nadrukkelijk als Kuyper heeft betoogd dat het hebben van, en trouw zijn aan een confessie levensvoorwaarde is voor een kerk.

En niemand heeft ook zo krachtig gestreden voor het weer in ere komen van de drie formulieren van enigheid als bindende confessie der kerken als hij.

Temidden van de chaotische verwarring welke er bij zijn publieke optreden in de kerkelijke wereld heerste heeft hij het de kerk van zijn dagen toegeroepen dat de enige weg tot waarachtig kerkherstel bestond in de terugkeer tot de aloude belijdenis en het weer ernst maken met de ondubbelzinnige aanvaarding daarvan als getrouwe vertolking van de boodschap der Heilige Schrift.

☆☆☆

Op intensieve wijze heeft Kuyper zich jarenlang bezig gehouden met het omschrijven van de aard, het typische karakter van een kerkelijke belijdenis.

Met alle klem betoogde hij daarbij dat zo'n belijdenis naar haar wezen geen wet, geen reglement, geen notariële acte of een door mannen van wetenschap vervaardigd theologisch opstel is. Iedere gedachte dat een belijdenis zo iets zou zijn moet naar zijn overtuiging radicaal worden afgewezen. Een dergelijke opvatting van een confessie denatureert haar op fundamentele wijze.

Neen, een belijdenis is „uit de nood van de kerk geboren”. Ze is in haar kern „een noodkreet der ziel en een kreet van verrukking over de grootheid van Gods ontfermingen.” Een belijdenis is „voor een Gereformeerde poëzie, een lied der ziel, een kunststuk, product van Geestesgenie in de ziel van een door God bereid instrument.” Ze is „het geloofslied in artikelstrophen.”¹⁾

Minder poëtisch sprekend verklaart Kuyper dat de belijdenis „niet de vrucht (is) van

wetenschappelijk onderzoek, noch van abstract intellectuele inspanning.” Neen, zij is „de dogmatische fixering” van „het inzicht in de waarheid der Openbaring, voor zover dit gegeven wordt, een gave, die van Christuswege door de Heilige Geest aan de kerk wordt gegund en alzo blijvende waarde bezit.”²⁾ Inhoud van de belijdenis is daarom niet de confessie zelf, „maar de Schriftuurlijke Waarheid, gelijk ze die in de Confessie uitspreekt.” „Het is en blijft alzo de Heilige Schrift, die... vlak onder de belijdenis ligt, en in die belijdenis moet uitkomen.”³⁾ De kerk heeft tot taak „de inhoud der Schrift op te nemen in het menselijk bewustzijn; in dat bewustzijn met de leugen, die er tegenover staat te worstelen; en als vrucht van deze worsteling tot een zodanige Belijdenis van het goddelijke mysterie te geraken, dat ze als uit het menselijk bewustzijn wierd teruggegeven in zulk een taal en in zulke bewoordingen, als ter afwering van elke ketterij, door ons menselijk bewustzijn geëist wierd.”⁴⁾

☆☆☆

In zijn beschouwingen over het karakter van een belijdenis legt Kuyper er de grootst mogelijke nadruk op, dat deze nooit ofte nimmer náást, laat staan boven de Heilige Schrift mag worden gesteld.

„Zo verre een vergeten dorpsveldwachter beneden de majesteit van een koning op zijn troon staat — zo schreef hij eens — zo diep en nog oneindig veel dieper staat alle „formulier” beneden de onvergelykbare majesteit van het Woord onzes Gods. Gods Woord is de Bron die u laven, de Fontein welke wateren u genezen zullen, en het Formulier is niet eenmaal een kruik uit de Bron gevuld of een beker uit die Fontein opgevangen, maar slechts de enthousiaste analyse, die men door het scheikundig proces der geestelijke ervaring van heur wateren heeft opgemaakt. Dát sta dus ook, ... in voor vriend en vijand leesbaar schrift, op het onbewimpeldst en aller-onwonderst uitgesproken: dat bron van onze Godskennis en regel van ons geloof nooit ofte nimmer iets anders zijn of heten mag dan de Heilige Schriftuur.”⁵⁾

☆☆☆

Dr. Kuyper vergeleek de verhouding tussen het Woord, de Waarheid Gods en een confessie eens met die tussen de goederen die zich in een schip of pakhuis bevinden en de lijsten waarop genoteerd staat wat zich in zo'n schip of pakhuis bevindt.

Die lijsten zijn om zo te zeggen een spiegel van wat in een schip gestouwd of in een pakhuis opgeslagen werd. „Voor de klaarheid, voor de doorzichtigheid, voor het gemak, voor de concentratie, voor de berekening en voor de handel” zijn zulke lijsten alles waard. Maar in zichzelf vertegenwoordigen ze geen „wezenlijke waarde”. Ze zijn niet meer dan een „afschaduw”, een „afschijnsel” van het „wezenlijke”. Het wezenlijke der zaak, het eigenlijke zijn niet die lijsten, maar „het goed zelf, dat zeilt in het schip of opgeborgen ligt op de zolders van het pakhuis”.

Welnu zo is het nu ook „met alle verstandelijke afgetrokkenheid, met alle begrippen en met alle formuleringen, met alle handboeken. Dat is alles o, zo practisch-nuttig. Alles, o, zo handig en gemakkelijk. Het is voor de behandeling der dingen onmisbaar. Alleen maar, op zichzelf bezit dit alles niet de minste waarde. De eigenlijke, de wezenlijke waarde ligt niet in die afgetrokken begrippen, maar in de wezenheden en in de dingen waarvan die begrippen het beeld afspiegelen.”

Of, met een ander beeld: belijdenisschriften kan men vergelijken met bankbiljetten. Die hebben ook in zichzelf geen waarde. Ze zijn niet het werkelijke geld, niet de wezenlijke

guldens. Ze zijn niet meer dan „declaratiën omtrent geld dat in de bank ligt”. En zo zijn ook al onze „begrippen” omtrent de waarheid Gods, „alle formulieren en formuleringen” als zodanig geen cent waard. „Ze zijn niets dan de declaratiën omtrent de geestelijke schatten, die zich bij God of in der mensen hart bevinden.”⁶⁾

☆☆☆

Het spreekt voor wie het zojuist geciteerde als een juiste omschrijving van een belijdenis aanvaardt van zelf dat het gezag van een belijdenis een ander, een minder is dan dat van het Woord Gods zoals ons dat in de Schrift wordt toegesproken. Uiteraard heeft een kerkelijk vastgestelde belijdenis gezag. Maar dat mag nooit op één lijn worden gesteld met dat van de Heilige Schrift.

Kuyper zegt hiervan: „Grond, bron, regel der geloofswaarheid en van elk stuk en onderdeel er van, is noch kan ooit zijn een Formulier of Confessie, maar is uitsluitend en geheel eniglijk Gods Woord. Aanwijzing daarentegen van datgene waarop men in de kerk overeengekomen is; waarop de gemeenschap is aangegaan; waarop de eden van trouw gezworen zijn: en waarnaar in kerkelijke vierschaar elk particulier feit te richten valt, is nooit en kan nimmer zijn het voorwerpelijke Woord van God, maar is te allen tijde en kan alleen zijn de formulering van wat men gezamenlijk van en op grond van dat Woord houdt, d.i. een formulier van enigheid.”

Ter adstructie van wat hij hier betoogt wijst Kuyper op wat op de synode van Dordrecht geschiedde. Deze synode heeft „eerst uit Gods Woord en dat Woord alleen, tegenover de stellingen der Remonstranten bewijs geleverd voor de waarheid. Toen is wat men saam voor de waarheid ten deze hield, als formulier van enigheid in schrift gebracht, met gelijktijdige verwerping van de dwaling. En eerst daarna is op grond van deze eenparige formulering der waarheid canoniek recht gesproken over de feiten.”

Kuyper wijst er daarbij op, dat door de synode van Dordrecht nooit is gewild, noch ook door hem ooit is bedoeld, dat de formulieren van enigheid bewijs zouden opleveren „voor elke uitdrukking, term, zeggingsmanier, bewijsvoering of uitlegging van Schriftuurtekst, maar uitsluitend en alleenlijk voor alle „articulen en stukken der leer”, maar die dan ook „alle” en „in alles”.⁷⁾

Kuyper vatte zijn opvatting inzake het gezag der confessie eens kort en krachtig in deze woorden samen: „Vooreerst, de H. Schrift is rechter over de Confessie, nooit de Confessie over de H. Schrift. Ten tweede, de H. Schrift is Gods Woord, de Confessie, wat haar eigen uitdrukking aangaat, een woord van mensen. Ten derde, de H. Schrift is noodzakelijk ter zaligheid, de Confessie is alleen noodzakelijk voor de positie en het verband der kerken. Ten vierde, de H. Schrift blijft wat ze is, maar de Confessie kan verbeterd, uitgebreid, herzien worden. Ten vijfde, het gezag der H. Schrift bindt de consciëntie zonder meer, maar de Confessie bindt de consciëntie alleen krachtens het verband waarin we met de kerken staan.”⁸⁾

☆☆☆

Uit het zeer vele dat Kuyper over een kerkelijke belijdenis schreef memoreren we ten slotte nog het volgende.

In de eerste plaats dit dat Kuyper onderscheid maakt tussen de „zaak”, de „substantie” van de belijdenis, dus, dat wat beleden wordt en de „vorm” van de confessie. Hij schreef letterlijk: „Er is in elke Belijdenis te onderscheiden tussen de zaak die men belijdt en de vorm waarin dat beledene wordt uitge-

drukt. Onveranderlijk blijve alleen het eerste, al het overige wissele naarmate God de Gemeente het inzicht, de gedachte en het Woord geeft." Kuyper wil die vorm evenwel „niet aan de gissing, aan de willekeur, aan de inval van de enkele overlaten." Neen, hij vraagt de bepaling daarvan — evenals die van de „substantie" der confessie — van de kerk, „mits die vorm niet verstene, maar de beweging van het gemeentelven volge op de voet." 9)

Ten slotte volge nog Kuypers oordeel over de ondertekening van de belijdenis. De ondertekening van een belijdenis als accoord van kerkelijke gemeenschap, zo betoogde hij verschilt „in elk opzicht schier van het ondertekenen van een gewoon actestuk". De enige ondertekening waarmee men die vergelijken kan „is b.v. de eed op de Grondwet".

Legt men mij — zo schrijft Kuyper — „onze Grondwet als een los stuk voor en vraagt men of ik er een eed op wil doen, **dat dit zo waar is**, zo doe ik die eed **nooit**, want er staan in de Grondwet enkele onware dingen.

Maar vraagt men mij, of ik onze Grondwet als Kamerlid bezweren wil, dan aarzel ik geen ogenblik. Immers dan beduidt die eed niet, **dat het zo waar is**, maar dat ik haar aanvaard behoudens mijn recht, om er op wettige wijze bezwaar tegen in te brengen en tot herziening er van mee te werken."

Zo staat het nu ook met de belijdenis.

„Zoals het stuk daar ligt, te zeggen: „Zo is het absoluut in elk woord en elke letter waar" — dat kan niemand, tenzij iemand, die de stukken zelve niet kent.

Maar daarentegen te zeggen: „Als lid of bedienaar der Kerk doe ik een eed op deze stukken", ja dat kunt ge zonder aarzeling, want in het accoord van kerkelijke gemeenschap zelf ligt de mogelijkheid van verschil en de weg tot oplossing van zulk een verschil opgesloten." 10)

1) *Revisie der Revisielegende*, 78.

2) *Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid* 2, 355.

3) *Idem*, 409.

4) *De Heraut*, no. 486, 17 april 1887.

5) *Revisie der Revisielegende*, 78.

6) *Drie kleine vossen*, 15/6.

7) *De Heraut*, no. 64, 2 maart 1879.

8) Inleiding op *Zions Roem en Sterkte*, XV/XVI.

9) *Confidentie*, 97.

10) *De Heraut*, no. 336, 1 juni 1884.

Het oordeel getoetst

In het voorafgaande artikel stelden we aan de schrijver van het boekje „Verantwoording van een keus A.D. 1966" enige kritische vragen over de gang van zaken in het conflict in Kampen.

Niet duidelijk werd, waarom de broeders die het bekende incident tijdens een dienst des Woordt in Kampen veroorzaakten, in bescherming worden genomen, terwijl zich voorts de vraag opdringt waarom prof. Kamphuis voordat hij sprak van „wolf in schaapsvacht" en „dief vermomd als goede herder" niet een gesprek had met ds. J. O. Mulder.

Het kan zijn dat sommige lezers het door mij tot nu toe naar voren gebrachte niet zo belangrijk vinden.

Er is nog nooit een volmaakte procedure tot stand gekomen en in de strijd om de waarheid moet men wel eens iets op de koop toe nemen.

Hoewel over deze, wat men noemt **formele** kant van de zaak — die **niet formeel** is, want we moeten niet alleen de waarheid handhaven, maar in de strijd om die handhaving ook „waardig het evangelie" wandelen — nog veel te zeggen zou zijn, doen we dat nu niet en haasten ons om de **gronden**, waarop ge-

noemde beschuldigingen rusten, te toetsen.

In de al genoemde brief aan de kerkeraad van Kampen dd 5-12-1966 lezen we het volgende (aw. pag. 14):

„In deze brief **weerspreekt en loochent** ds. M. de overtuiging „dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt"; (a)

weerspreekt en loochent ds. M., dat de vrijmaking een werk des Heren, „een nieuw werk van kerkreformatie" van Christuswege zou zijn; (b)

weerspreekt en loochent ds. M., dat over de Gereformeerde kerken van na de vrijmaking zou kunnen en mogen worden gesproken naar de artt. 28 en 29 van de Ned. Gel. Bel. als over de ware kerk, waar ieder schuldig is zich bij te voegen. (Een en ander kan duidelijk zijn uit de door mij onderstreepte passages uit de Open Brief, die als bijlage hieraan toegevoegd wordt) (c)

Wat het door mij onder (a) aangegevene betreft, moet mij eerst van het hart dat wie een dergelijke conclusie trekt toch wel heel dwaaze en boze bedoelingen aan zijn broeders toedicht.

Als wij inderdaad niet zouden geloven dat Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt, zouden wij in die kerken een ambt bedienen, zonder ons daartoe van Christus geroepen te weten.

Het is ten enmale onmogelijk een ambt te bedienen, zonder te geloven dat Christus achter die bediening staat.

Zou iemand tot een dergelijke slechte praktijk zich laten verleiden, dan zou inderdaad aan een „valse herder" gedacht kunnen worden, maar zo'n man zou niet alleen slecht zijn maar ook een grote dwaas in onze tijd.

Er zijn heus wel lucratiever „baantjes" te vinden.

Het is mij eenvoudig een raadsel hoe prof. Kamphuis tot een dergelijke conclusie kan komen.

Het is niet moeilijk duidelijk te maken dat de schrijver zich vergist.

In de Open Brief lezen we: „Zo werd het tot een confessionele aangelegenheid, dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt. **Zo danig, dat wie in deze stroom wil meegenomen worden zich met de vrijgemaakte kerken heeft te verenigen.**

Uit het door mij onderstreepte is duidelijk dat hier niet gelochend wordt dat Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt, dat is dacht ik onder ons toch in confesso. Neen, het gaat tegen de gedachte dat de kerkvergaderende activiteit van Christus **uitsluitend** via de vrijgemaakte kerken loopt.

Zou prof. Kamphuis in alle ernst durven beweren dat de ware Christ-gelovigen in de Christ. Gereformeerde en andere kerken geen deel hebben aan de kerkvergaderende activiteit van Christus?

En zo men dit zou willen beweren, waarin bestaat dan dit kerkvergaderend werk; is dat iets anders dan de samenvergadering tot Christus van allen, die Hem door de Vader gegeven zijn?

In het onder (b) aangegevene wordt de zaak gelukkig zuiver gesteld.

Is iemand een valse herder geworden, wanneer hij niet gelooft dat Jezus Christus in 1944 een nieuw werk van kerkreformatie is begonnen.

Waarom heeft dat nieuwe werk dan toch bestaan?

In alle toonaarden hebben we gezongen dat wij niet veranderd waren; bij ons bleef alles bij het oude. We bleven bij de **aloude** belijdenis van de Gereformeerde kerken en richtten ons kerkelijk leven in naar de D.K.O.

Onze Here Jezus Christus is in 1944 geen nieuw werk begonnen, maar bewaarde ons bij het aloude evangelie.

Het is moeilijk iets te zeggen over het onder (c) geciteerde, omdat we niet kunnen vaststellen welke passages in de O.B. zijn onderstreept.

Het zou wel interessant zijn dit te weten. Het wil mij voorkomen dat in een brief aan de kerkeraad van Kampen, gedateerd 30-12-66, deze zaak uitvoeriger aan de orde komt.

H. J. van der Kwast

De kerkeraad, kennelijk geschrokken van de brief van 5 december heeft naar ik meen op te maken aan prof. Kamphuis gevraagd zijn beschuldigingen uit de Schrift te bewijzen.

Uit het antwoord van prof. Kamphuis citeren we het volgende (a.w. pag. 19):

„Tegenover de opmerking, dat „met één houw" 19 predikanten als kwade herders werden gesignaleerd en naar het oordeel verwezen, stelde ik:

- dat de broeders zelf in hun Open Brief reageerden op een jarenlange persdiscussie ook door mij gevoerd; zij keren zich zelfs tegen een citaat, dat in een door mij geschreven artikel is opgenomen. In die jarenlange openlijke discussie is voor deze weg gewaarschuwd, onophoudelijk. Maar nú is de loochening van het confessionele karakter der vrijmaking en de verlaging van de vrijmaking van een reformatie tot een twist en vete van broeders van hetzelfde huis een wissel gepasseerd
- dat juist het beroep op de kerkeraad ook naar de weg der bekering voor ds. Mulder werd gewezen en er blijft bij ieder oordeel in deze tijd een „tenzij" over;
- dat in de Open Brief de **smalle weg** van de kerkvergadering, waarop het de Here behaagd heeft Zijn volk te leiden in deze en de vorige eeuw, de **reformatie** van Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking werd verlaten en de **brede weg** van het modernistisch oecumenisme werd verkozen. En ook van deze „brede weg", waarop ds. Mulder publiek voorgaat, geldt: „die tot het verderf leidt" (Matt. 7:13). Het betreft hier geen fout op de goede, maar het kiezen van en voor gaan op de kwade weg.

Inderdaad hebben de broeders zich tegen een citaat opgenomen in een artikel van prof. Kamphuis gekeerd.

Laat ik dit citaat nog maar eens uitschrijven: „**Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen degenen, die bij deze zaak betrokken zijn, elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van dat wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken**".

Is het soms in de vrijgemaakte kerken niet geoorloofd om een citaat uit een artikel in de Reformatie te bestrijden?

Dit verwijt is mij niet duidelijk, wat betekent hier het woord **zelfs**?

Inderdaad wordt er in de Open Brief over twisten en veten gesproken en ik zie achteraf wel in dat we deze uitdrukkingen beter hadden kunnen vermijden. Maar het is niet waar dat de Vrijmaking tot een twist en vete is **gereduceerd**, zoals herhaaldelijk aan de hand van de tekst is aangetoond.

Ik laat dit verder rusten, omdat als ik de kritiek van prof. K. goed versta, zijn bezwaar vooral gaat tegen dat „**broeders van hetzelfde huis**".

Welnu, we zijn niet bang voor een eerlijke confrontatie, waarbij de inzichten duidelijk tegenover elkaar komen te staan; daarom houd ik vol dat in het conflict binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland dat tot de Vrijmaking leidde broeders, die in dezelfde Heiland en Zaligmaker geloofden, tegenover elkaar stonden.

Wanneer de schrijver onder **b** stelt dat bij ieder oordeel in deze tijd een „tenzij" geldt, kan ik dit in het algemeen wel toestemmen.

Maar is dit ook zo, wanneer er een oordeel valt van „wolf in schaapsvacht", „dief vermomd als goede herder"?

„Het werk der dieven is eerst ze (de schapen) zich wederrechtelijk toe te eigenen; daarna ze te slachten, dus tot eigenbaat hen en het hunne aan te wenden en daarna stor-

ten zij de zo geroofde en geplunderde en misleide zielen in het eeuwig verderf". (C. Bouma K.V. Joh. 10)

We zullen hier niet te veel over zeggen, want het is allemaal wat pijnlijk.

Het wil mij voorkomen dat bij dienaren, die „met opgeheven hand" op zo bedriegelijke wijze handelen, geen bekering te verwachten is en zou het onmogelijke mogelijk zijn, dan komen ze niet meer als herder bij de kudde.

Laat ik alleen er op mogen wijzen dat elk oordeel in de tijd niet alleen een tenzij heeft, maar ook van voorlopige aard is, want eens komen ook deze oordelen voor de Grote Rechter, die het hart kent...

Het onder e genoemde lijkt me het belangrijkste dat we tot nu toe vonden.

Wie nog boos is, omdat de O.B. van een ideologie sprak moet dit betoog over „de smalle en de brede weg" eens goed lezen.

De smalle weg van de kerkvergadering ten eeuwig leven, wordt hier exact aangegeven: de weg van Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking.

De tekening is waarschijnlijk al verouderd, omdat intussen een soort Doleantie in Kampen zich voltrok.

Ieder in Christelijk Nederland kan nu weten of hij op de smalle weg is.

De bekende kaart uit onze jeugd over de brede en de smalle weg is maar een relativistische tekening vergeleken bij de kaart van prof. Kamphuis. En wie zijn ogen uitwrijft, omdat hij niet kan geloven wat hij leest, wordt bij zijn verbazing toch alle twijfel ontnomen als hier gesproken wordt over de brede weg van het modernistisch oecumenisme, die tot het verderf leidt, waarop de ondertekenaars van de O.B. publiek zouden voorgaan.

Duidelijk is dat wie op de smalle weg achter Jezus Christus wil gaan, door de „poort" van de Vrijmaking moet.

Zo heb ik het nog niet zuiver gesteld, want de broeders van de O.B. gingen de weg van de Vrijmaking, maar omdat zij deze weg niet vereenzelvigen met de smalle weg, waarvan het evangelie spreekt en geloven dat veel christenen buiten onze kerken ook die smalle weg achter Jezus Christus begeren te gaan, zouden zij in het modernistisch oecumenisme terecht zijn gekomen.

Nu wordt inderdaad in de Open Brief gepleit voor verdraagzaamheid binnen eigen kerken, voor openheid tegenover anderen en zo God het geve, een verzoening met broeders, die nu nog steeds kerkelijk gescheiden van ons optrekken.

Er is ons verweten dat wij een eenheid zoeken ten koste van de waarheid.

Ik vraag dan: „ten koste van welke waarheid".

Als met waarheid bedoeld wordt de constructie over de smalle en brede weg, zoals deze in het citaat van prof. Kamphuis wordt gegeven, dan stem ik toe dat ons pleidooi ten koste van deze „waarheid" gaat.

Maar laat men dan eerst eens uit de Schrift bewijzen dat de smalle weg van Christus' kerkvergadering uitsluitend via Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking loopt.

Deze stelling heeft men nog nooit bewezen en is ook niet te bewijzen en alle werkingen van Christus' Geest buiten onze kerken bewijzen dat hier veel te vlot geconcludeerd wordt.

De Open Brief bepleitte geen eenheid ten koste van de waarheid maar juist op grond van de waarheid.

Aan het slot van de brief wordt immers gezegd dat de eenheid der kinderen Gods tot de boodschap der waarheid behoort, die gepredikt en gedaan moet worden en „dat de eenheid der kinderen Gods alleen door het blijven in de waarheid kan worden beleefd".

Wanneer we nu de balans opmaken t.a.v. de gronden, die prof. Kamphuis heeft aangevoerd voor het vonnis „wolf in schaapsvacht", „dief vermomd als herder" vinden we het volgende:

- 1e Er zou gelochend zijn dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt. Gebleken is dat de schrijver hier niet goed heeft gelezen.
- 2e Er is gelochend dat de Vrijmaking een nieuw werk van kerkreformatie van Christus' wege zou zijn.
- 3e De smalle weg van de kerkvergadering, de reformatie van Afscheiding, Doleantie

en Vrijmaking is verlaten en de brede weg van het modernistisch oecumenisme is verkozen.

Duidelijk kan zijn dat het twistgeding gaat over de benoeming van Vrijmaking.

Welnu, zijn mensen, die de niet bewezen stelling dat Jezus Christus zijn Kerkvergaderend werk sinds de jaren 1944/45 uitsluitend voortzet in de Vrijgemaakte kerken, zodat ieder, die zich in dit kerkvergaderend werk wil zien opgenomen zich met deze kerken moet verenigen, niet geloven, zijn deze mensen als „wolven" en „dieven" aan te merken.

Laat men nu niet tegenwerpen, dat er toch meer bezwaren zijn tegen de inhoud van de Open Brief.

Prof. Kamphuis heeft duidelijk aangegeven wanneer „een wissel gepasseerd" is; dat was toen het confessioneel karakter van de Vrijmaking werd gelochend.

Merkwaardig en opvallend is dat de beschuldiging van het problematiseren van de belijdenis, die zo'n grote rol heeft gespeeld ter synode in de aanklacht van prof. Kamphuis niet voorkomt.

Dit was een uitvinding van dr. C. Trimp, die alleen maar te handhaven was door „niets en niemendal te geloven" van de uitleg, die de opstellers zelf aan hun woorden gaven.

Ik weet dat prof. Kamphuis ook dit bezwaar voor zijn rekening ging nemen; er is trouwens van alles bijgesleept tot „Mein Kampf" van Adolf Hitler toe, om het gegeven oordeel te staven.

Daarom is het zo'n triest bedrijf geweest, toen bij de beoordeling van het conflict in Kampen ter particuliere synode alles wat men kon vinden op tafel werd gebracht: de leer van ds. Telder, „de leer" van ds. Visee en ds. Mulder, een catechisatie-boekje, en een kerkeraad a.h.w. publiek werd uitgekleeft.

Dacht men nu heus dat op deze wijze het „verlorene" wordt terecht gebracht en het kwade door het goede overwonnen?

Open avondmaalstafel

I

In de kerkelijke (in feite zeer onkerkelijke) gebeurtenissen — we kiezen met opzet een zeer neutraal woord! — onder ons vrijgemaakten speelt van de kant dergenen, die zich „van achter hun 'ontrouwe' kerkeraad begeven", ook de beschuldiging een rol dat deze kerkeraad hierin ontrouw zou zijn gebleken dat hij van de tafel des Heren een 'open' tafel zou hebben gemaakt.

Een open avondmaalstafel. Dat is een effectief schrikdraadje. Zo iets is zeker onder mensen, die gepokt en gemazeld gereformeerd zijn, geschikt hun de stuipen op het lijf te jagen. Want een gereformeerd mens denkt bij de open avondmaalstafel aan een avondmaalsviering zonder opzicht en tucht.

We willen de zaak eens wat nader bezien. En eerst de vraag stellen wat onder een 'open' avondmaalstafel te verstaan zij. Om vervolgens de vraag te stellen of hier nu gezondigd wordt tegen de wetten van God of tegen de wetten van de kerk?

De roomse catechismus

Of, laten we liever met het laatste beginnen.

Dat onderscheid tussen „de geboden van God" en „de geboden van de Heilige Kerk" is niet een bedenksel van mij, het is een officiële onderscheiding in de Heilige Roomse Kerk. Voor mij ligt 'De Kleine Catechismus' ten gebruike van de Nederlandse Bisdommen voorgeschreven voor het Aartsbisdom

G. Visee - Kampen

Utrecht door Zijne Eminentie Johannes Kardinaal de Jong, Aartsbisschop van Utrecht, en door de laatste van een korte inleiding voorzien. In dit catechisatieboekje wordt een aantal lessen gevonden onder het kopje „Over de geboden van God", en na de bespreking van de tien geboden volgen dan een drietal lessen „Over de geboden van de H. Kerk".

Het is misschien interessant en de moeite waard eens af te drukken wat deze Kleine Catechismus van de geboden van de H. Kerk leert.

Hier volgt het:

233. Zeg het eerste gebod van de H. Kerk. „Gij zult de verplichte feestdagen vieren als zondag."
234. Welke zijn in Nederland de verplichte feestdagen? In Nederland zijn de verplichte feestdagen: Kerstmis, Hemelvaartsdag, Maria ten Hemelopneming en Allerheiligen.
235. Zeg het tweede gebod van de H. Kerk. „Gij zult op zondagen en verplichte feestdagen de H. Mis bijwonen en geen verboden werk doen."
236. Wie zijn verplicht op zon- en feestdagen aan het H. Misoffer deel te nemen? Allen, die de leeftijd van zeven jaar bereikt hebben, zijn verplicht op zon- en feestdagen aan het H. Misoffer deel te nemen als zij niet om geldige reden verhinderd zijn.
237. Hoe moeten wij op zon- en feestdagen aan het H. Misoffer deelnemen? Wij moeten op zon- en feestdagen aan het gehele H. Misoffer deelnemen en wij moeten het doen met eerbied en aandacht.
238. Wanneer doen wij grote zonde tegen het tweede gebod? Wij doen grote zonde tegen het tweede gebod als wij zonder geldige reden: 1. het H. Misoffer of een gewichtig deel van het H. Misoffer verzuimen; 2. gedurende lange tijd verboden werk doen.
239. Zeg het derde gebod van de H. Kerk. „Gij zult op onthoudingsdagen geen vlees gebruiken en op vastendagen vasten."
240. Wat verbiedt de H. Kerk op onthoudingsdagen? Op onthoudingsdagen verbiedt de H. Kerk vlees en jus uit vlees te gebruiken, maar spijzen met dierenvet bereid, zijn geoorloofd.
241. Wie moeten zich onthouden? Zich onthouden moeten zij, die zeven jaar zijn of ouder, als zij niet om wettige reden ontslagen zijn.
242. Zeg het vierde gebod van de H. Kerk. „Gij zult tenminste eenmaal per jaar biechten."
243. Wat gebiedt de H. Kerk in het vierde gebod? De H. Kerk gebiedt in het vierde gebod, dat alle gelovigen, die tot de jaren van verstand gekomen zijn, al hun doodzonden minstens ééns in het jaar oprecht biechten.
244. Zeg het vijfde gebod van de H. Kerk. „Gij zult in de Paastijd de H. Communie ontvangen."
245. Wat gebiedt de H. Kerk in het vijfde gebod? De H. Kerk gebiedt in het vijfde gebod, dat alle gelovigen, die tot de jaren van verstand gekomen zijn, gedurende de Paastijd waardig de H. Communie ontvangen, liefst in de Parochiekerk.

Dat zijn ze dan.

De vijf geboden van de kerk.

Het lijkt alles heel simpel en eenvoudig.

De waarheid is dat elk antwoord weer vele vragen oproept. Zo bijvoorbeeld antwoord

235. Daar staat dat men de H. Mis moet bijwonen. En wel, volgens 237, het gehele H. Misoffer. In antwoord 238 wordt verhaald dat het een gróte zonde is als wij het H. Misoffer of een gewichtig deel van het H. Misoffer verzuimen. Wij moeten dus het Misoffer bijwonen, maar behoeven niet héél het Misoffer bij te wonen, doch slechts een gewichtig deel daarvan. Wat is nu zo'n gewichtig deel of wat zijn de gewichtige delen van de Mis?

235 leert ook dat we op zon- en feestdagen geen verboden werk mogen doen. De vraag is echter: Wat is nu verboden en niet-verboden werk? Wie maakt dat uit? Géén verboden werk dus. Maar 238 zegt dat het een grote zonde is als men op zon- en feestdagen „gedurende lange tijd” verboden werk doet. Rijst de vraag: Géén verboden werk en tòch verboden werk als het maar gedurende korte tijd is. Blijft de vraag: Wat is in dit verband korte tijd en lange tijd?

Een en ander is zonde als men er niet een geldige reden, of wettige reden voor heeft. Maar: wat is een geldige, wat is een wettige reden?

U begrijpt: bij deze geboden van de H. Kerk zijn deur en poort wijd opengezet voor de casuïstiek: in dit geval mag het, in dat geval mag het, in dat geval mag het niet. Voorts kan de strijd tussen de Wetgeleerden beginnen: tussen degenen, die het 'licht' nemen met de geboden van de kerk (en van God) en hen, die het 'zwaar' nemen in de godsdienst, tussen de rekkelijken en de preciezen.

Net als trouwens in Jezus' dagen.

Toen men óók onderscheid maakte tussen de geboden van God en de 'inzettingen der ouden'. Men nam het de Here Jezus maar wat kwalijk dat zijn discipelen die 'inzettingen der ouden' niet hielden. Mattheus 15 : 2; Mattheus 7 : 2, 5. Ja, men stelde die inzettingen zó hoog, dat men meer bezorgd was over de vraag of men die geboden van de ouden hield dan of men zich hield aan het gebod Gods. Zo'n gebod van de ouden was bijvoorbeeld dat de dokter zijn patiënten — afgezien van dreigend doodsgevaar — op sabbat niet bezocht. En op grond van het „verbod van de H. Kerk” nam men het de Here Jezus Christus zéér kwalijk wanneer Hij op sabbat een zieke genas. Bijv. Joh. 5 : 1-18. De Here Jezus Christus echter nam het hun kwalijk dat zij Gods gebod, nl. de naaste lief te hebben als zichzelf, krachteloos maakten door hun eigen inzettingen, Mattheus 15 : 1-9, en dat men leringen leerde, die geboden van mensen zijn.

De belijdenis der kerk

Tegen dit joodse „zich houden aan de overleveringen van de ouden” en dat roomse gehoorzaamheid eisen aan „de geboden van de H. Kerk” heeft onze belijdenis krachtig positie gekozen. Bijvoorbeeld wanneer de catechismus in antwoord 91 zegt dat goede werken zijn „alleen die uit waar geloof, naar de wet Gods, alleen Hem ter ere geschieden, en niet, die op ons goeddunken of op menseninzettingen gegrond zijn.” Of wanneer de nederlandse geloofsbelijdenis in artikel 32 in verband met het instellen van „zekere ordnantie” in de kerk zegt dat die Regeerders der kerk zijn „zich wel moeten wachten af te wijken van hetgeen Christus, onze éنية Meester, geordineerd heeft”. En prachtig en krachtig staat het in hetzelfde artikel 32: „En daarom verwerpen wij alle menselijke vonden, en alle wetten, die men zou willen invoeren om God te dienen en door deze de gewetens te binden en te dwingen, in wat manier het zou mogen zijn.”

Het is duidelijk: de kerk van de Reformatie kiest hier partij tegen de roomse en joodse leer en praktijk. Geen inzettingen der ouden, geen geboden van de Heilige Kerk naast of nog erger bóven het gebod van God. En geen enkele gewetensbinding aan of gewetensdwang door enige menseninzetting of enig gebod van enige kerkelijke instantie.

Een lezer herinnert ons er nu aan dat we toch zouden schrijven over de 'open' avondmaalstafel? Jawel. En precies in dát verband hadden we dit uitstapje nodig. Want de klemmende vraag is: Zondigt men, de avondmaals-tafel 'open' latend nu tegen hetgeen Christus onze enige Meester ons heeft geboden of zondigt men tegen een kerkelijke en dus menselijke overtreding, of enig menselijk gebod?

Daarover D.V. volgende week.

Een belijdenisonderzoek in de goede oude tijd

Toen de kerkeraad de catechisanten ocriep voor het „officiële onderzoek”, was ook de jongeman uitgenodigd, die de grootste rel van het jaar had gemaakt. Tot verbazing der beschouwers, het meest van hemzelf. Helaas waren alle vergader ruimten die avond bezet, maar de „dienstdoende ouderling” loodste consulent en schapen bekwamelijk de holle kerkruimte binnen, waar een halve kroon boven het gezelschap werd ontstoken. De thermometer aan de preekstoel wees iets als veertig graden; dies hielden we onze winterjas maar aan, een iegelijk de zijne. Hebt u wel eens in een koude kerk gezeten, waar alle vleugels en gaanderijen donker zijn en waar een half kroontje (acht lampen welgeteld) zijn spookachtig licht op witte gezichten werpt? Niets leuk.

De consulent was dan ook niet op zijn gemak. De regie klopte niet helemaal, eigenlijk helemaal niet. „Waar is uw ambtsbroeder?” vroeg hij bezorgd. — Die is het zeker vergeten, sprak des broeders hoeder. Maar — voegde hij er troostvol aan toe — ik kan ze allenig ook genoeg vragen om ze allemaal te laten zakken. En zo begon het onderzoek. Wilt u bedenken, dat u een stukje kerkgeschiedenis leest? Daar valt niet bij te lachen.

—o—

De dominé bad, verwelkomde zijn leerlingen, leidde het onderzoek in met de geruststelling, dat het geen examen betrof. Alleen maar een „onderzoek naar de geloofskennis en geloofsinhoud”. Hij begon te vragen, op de rij af. Geduldig, vriendelijk, hulpvaardig en doodzenuwachtig. De antwoorden begonnen binnen te komen: aarzelend, onzeker, zoekend en eveneens doodzenuwachtig. Gode zij dank — het begon te lopen. Het ging! Wat hulp, wat geduld, wat knikjes — en elk vraagje kreeg het passende antwoordje. Wie had dat gedacht.

Er kwam hoorbare ontspanning en de zeer deemoedige catechisanten grepen moed. Per saldo: ze kwamen toch ook niet voor slechtheid, maar met een bescheiden verzoek om toelating. En toen de predikant enkele rondjes gegeven had vroeg hij, een tikkeltje welbewust: zo, broeder ouderling, bent u tevreden — of had u ook nog iets willen vragen?

Op dat ogenblik kwam de andere ouderling binnen met duizend excuses: hij had het niet vergeten, maar hij had er niet aan gedacht! Maar gelukkig, dat hij nog op tijd was.

Ja inderdaad, hij was juist op tijd. Want de ouderling, die allenig genoeg kon vragen om ze allemaal te laten zakken, stroopte zijn geestelijke mouwen op en spoo, figuurlijk gesproken, in zijn handen. Ja zeker, en óf hij nog wat te vragen had. Die flauwe vraagjes stonden hem tegen. Hij was nog van ouderwets kaliber. Hij was meer vertrouwd met Thor's donderhamer dan met de herderstaf. Hij kwam nog uit de generatie, die hele hoofdstukken uit de Bijbel had moeten leren, en die het boekje van Hellenbroek uit het hoofd had geleerd!

Hij briepte. Richtte zich op tot vervaarlijke hoogte en sprak het eerste meisje aan. Het kind kromp ineen. Wist niets meer. Hij herhaalde zijn vraag op een verhoogde toon. Het kind trok wit weg. Hij stelde een nieuwe vraag, nu met ambtelijke dreiging op de

achtergrond. Het kind was nergens meer. Nummer twee dan maar. Van hetzelfde laken een complétje: was wég gewoon. En nummer drie. En nummer vier. De meisjes stond het huilen nader dan het lachen. Dát was pas vragen. Wat bleef er eigenlijk van die arme consulent over? Kinderwerk, vergeleken bij deze geweldenaar.

Toen hij bij Leontientje kwam veranderde zijn tactiek. Zijn stem daalde, hij deed een pas naar voren, keek haar lang en ernstig aan. Dan — laat Leontientje nu helemaal vooraan zitten, in de domineesbank nog wel — boog hij zich tot haar over en sprak bedachtzaam: Leontientje, als jij straks belijdenis hebt mogen afleggen, beloof je dat je daarna alle drie maanden trouw aan het avondmaal zult komen?

Leontientje zweeg even. Er scheen iets bij haar om te gaan. Ze moest antwoord geven aan de ambtsdragers, zittende in de domineesbank, in het centrum van het (weliswaar koude en bijna donkere) kerkgebouw. Dat antwoord zou een eed zijn. Ze woog de zwaarte van haar eed. Enkele seconden. Nóg enkele seconden...

Nou?! — vroeg de ouderling bars. Weet je het nu, of weet je het nog niet? — Leontientje wist het nog niet helemaal. Haar gezicht-

D. W. L. Milo - Vierhouten

je begon nerveus te trekken. Leontientje had er al zo lang over nagedacht en had al zo lang getwijfeld of ze wel mocht. En ze had haar besluit genomen om belijdenis af te leggen... maar déze konsekwentie!

Nou?! — briepte de ouderling, weet je het dus niet? En dat wil belijdenis doen? Maar dat gaat toch niet aan! Je hebt uitdrukkelijk...

Wacht even, verzocht de consulent. Als u nu eerst met de anderen wilde verder gaan, dan kan Leontientje nog even nadenken.

Niets nadenken, oordeelde de ouderling. Dit meisje komt uit een streek, waar de ouders hun kinderen leren dat ze na de belijdenis voorlopig nog niet aan het avondmaal mogen komen. En we hebben lang met haar gesproken, thuis. We dachten, dat ze het begrepen had. En nu het haar officieel gevraagd wordt — zou ze nu niet weten, of ze trouw aan het avondmaal moet komen? Fratsen!

Leontientje snikte nu hartbrekend. Het klonk tot in de duistere uithoeken onder de galerijen. De twee jongelingen voelden zeer onkerkelijke termen in hun keel opwellen.

Wilt u haar nu met rust laten? verzocht de predikant dringend. De ouderling gromde. Het is een belijdenisonderzoek van niks, zei hij boos. Met de meisjes is het tenminste niks. Maar ja, dat zijn vrouwen. Dan gaan

we nu naar de beide jongemannen. Die zullen wel wat meer kennis hebben, want die komen later in de kerkeraadsbank...

—o—

Jij maar eerst, Jan. Vertel mij eens helder het verschil in kerkbegrip tussen Kuyper en Bavinck. Maar nauwkeurig in de hoofdzaken, wil je? — Jan luisterde aandachtig naar het rommelen van de donder, dat ergens boven Keulen moest hangen. Jan had het mogelijk wel geweten, maar dan was hij het toch totaal vergeten. Wat hadden die Kuyper en Bavinck nu toch voor kerkbegrip gehad? Bovendien: hij wist het verschil in geen velden of wegen. Het enige wat hij met droeve zekerheid wist was: dat beiden dood waren. Begrijpt u, dat dit antwoord tamelijk onbevredigend was? Een vernietigende blik was zijn loon.

De laatste vraag was voor de man, die de rel had gemaakt. Vertel mij eens, jongeman, wat jou getroffen heeft bij het lezen van de profeet Daniël!

Alstublieft. De hamvraag. Wat jou getroffen heeft? Bij Daniël? — Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniël — dáár was hij: de vierde van de grote profeten, jawel, en verder. In Babel. Leeuwenkuil. Hofhouding. Dromen uitleggen. Verboden gebed. Beeld van Belsazar. Boetegebed na zeventig jaar ballingschap. Apocrief aanhangsel. Einde van de film. Wat ter wereld kon die goede man beoelen: wat heeft jou nou getroffen?

Nu, dreigde de ouderling, zeg het duidelijk en nauwkeurig, en denk aan het nieuwe testament: wát precies heeft jou getroffen bij het lezen van de profeet Daniël!

Het antwoord kwam even onverwacht als duidelijk en nauwkeurig: daar heeft mij niets bij getroffen, meneer. — Niets?! En waarom niets?! — Omdat ik het boek Daniël nog nooit van het begin tot het eind heb gelezen, meneer. — En dat was het dan. Duidelijk en nauwkeurig.

—o—

Zullen we elkaar de rest van het belijdenis-onderzoek nu maar besparen? Het was niet fraai. En ongetwijfeld was dit geen regel maar een min of meer frekwente uitzondering. Toch moet deze ware gebeurtenis iets te maken hebben gehad met de geest, die destijds in de gereformeerde kerken heerste, en waardoor zij zich gehaat hebben gemaakt.

De humanistische Maatschappij tot Nut enz. had het volk geleerd: bouw scholen en je kunt de gevangenen sluiten. Anders gezegd: bestrijd het analfabetisme en je bestrijdt de misdaad. Dat was dan de praktische neerslag van de eeuw der rede: kennis is macht. Een vertaling van het Schriftwoord: „Mijn volk gaat verloren omdat het geen kennis heeft”; maar dan een zeer slechte vertaling.

In die jaren was dit wereldse kindje ook in onze kerken geadopteerd: de jeugdverenigingen en catechisaties werden volgestopt met wijsheidjes en theologische luizenmarktwaar. De catechismuspreken waren populaire colleges dogmatiek, waarbij de Bijbel dichtbleef. Wijlen professor Holwerda vertelde eens, dat hij al in de eerste jaren van zijn predikantschap bemerkte, dat hij op deze wijze zijn gemeente doodpreekte. Hij ging toen maar preken over de Schriftplaatsen, welke aan de catechismuszondag de nodige grond boden. Zo vond hij het spoor naar boeiende catechismuspreken, waarbij het Woord sprak en de belijdenis amen zei. En ik meen dat het prof. Veenhof was, die in de dertiger jaren eens meer dan 80 procent slapers telde bij een oude collega, die volgens het klassieke recept de „aan de orde van behandeling zijnde zondagsafdeling van onze Heidelberger” bepreekte. (Tussen haakjes: vraagt u eens aan een boekdrukker, wat hij onder een Heidelberger verstaat.) Zelf heb ik eens een foto van de middagkerk genomen, ongemerkt van tussen de pijpvoeten van het orgel: een kerk om door te schieten, en slapers tot in de ouderlingenbank. Ik was dan ook geen beste, zoals u gemerkt zult hebben.

Wie de enorme afval heeft waargenomen; wie de talloze kunstenaars, denkers, schrijvers en dichters uit de gereformeerde kerken heeft zien vertrekken; wie gemerkt heeft hoeveel vooraanstaande vaderlanders „van gereformeerden huize” (maar dan ook ver van huis) zijn — die maakt er zich niet meer van af met een beroep op de uitverkiezing-enverwerping. De gereformeerde kerken, zo voor als na de vrijmaking, hebben tallozen een legitieme plaats geweigerd, die uit de pas liepen; die zelfstandig konden denken; die gewetens hadden en gevoel; die hun gaven van hoofd en hart wensten te gebruiken voor anderen — maar niet in het uniform van hoogwaardigheidsbekleders.

Onze kerken hebben zichzelf en hun te kort gedaan. Zouden we niet samen kunnen proberen, voortaan onze kunstenaars en denkers en dichters een kerkstoel aan te bieden? Ook voor hen is er geen zaligheid dan in het lichaam des Heeren alleen.

Boekbespreking

Serie (een halve eeuw) dichterbij

De n.v. J. H. Kok in Kampen zond ons nog enkele deeltjes uit bovenvermelde reeks toe. We willen ze op deze plaats graag even vermelden.

Het betreft allereerst een boekje van de jonge Rotterdamse historicus Drs. G. Esser, die een stuk Engelse geschiedenis uit de negentiende eeuw behandelt onder de titel *'Gladstone en Disraeli'*. Binnen een kaft, die opgeslagen kan worden, en dan in totaal van acht fotopagina's biedt (zoals menig boekje uit deze uitgavenreeks dat meekreeg), treffen we eerst een paragraafje ter inleiding aan, „Waar het over gaat”; een aardig relaas over Engeland in de jaren vijftig volgt. De in menig opzicht zo bedrieglijke rust wordt gemoreerd, de afstand tot de gehate en gevreesde arbeidersbevolking, de angst, dat die horde in opstand zal komen, zeker in de paniek-woelen van het grote revolutiejaar 1848. Dan verschijnen de twee hoofdfiguren op het toneel. Binnen het korte bestek, dat de schrijver werd gelaten, is het hem toch wel gelukt, van beiden een beeld te geven; hun ondringse vijandschap, de grote kwesties, die de politiek beroerden, Gladstone's overgang tot het liberalisme, en het wonderlijk-regelmatige in de wijze, waarop beide mannen elkaar steeds op het hoogste podium afwisselden, komen ter sprake. Het valt in Essers boekje ook op, dat hij poogt, gebruik te maken van voor de leerling bevattelijke bronnen; een enkele tekst van Engels, de vriend van Marx; de necrologie in de Times voor de twee grote rivalen. Tenslotte geeft een (wel wat erg) uitgebreide boekenlijst suggesties voor verdere studie; daarbij worden ditmaal ook de voortreffelijke „Jackdaws” vermeld, een recente (Engelse) uitgave van documentatiemappen, waar men facsimilés van historische bescheiden, kaarten, portretten, etc. in aantreft. 'n Goed voorbeeld uit deze reeks is het exemplaar, dat over de Slag bij Waterloo gaat.

—o—

Aansluitend op dit boekje verscheen van C. M. H. Bosch een boekje *'John Bull en Europa'*. Vooral de trieste achteruitgang in de tijd van ruim een halve eeuw, die de Engelse geschiedenis kenmerkt, is het thema. De vijf hoofdstukken, waarin het boekje werd verdeeld, hebben dan ook veelzeggende titels meekregen:

Greater Britain	ca. 1900—1918.
Peace in our time	1918—1939.
We shall never surrender	1939—1945.
The lost Empire	1918—1968.
Greater Europe (!)	1945—1968.

Zeer functioneel vond ik bij dit deeltje het gekozen illustratiemateriaal, dat verdeeld over omslag en tekst een visuele oriëntatie geeft over ruim een halve eeuw geschiedenis van het Verenigd Koninkrijk.

Te beginnen bij het diamanten regeringsjubileum van koningin Victoria en 'Joe de Doordouwer' (minister Chamberlain), via de Entente Cordiale van 1904 naar het dodelijk vermoede 'No more war!' van de twintiger jaren. De oude isolementspolitiek moet nu wel geheel worden losgelaten ten aanzien van de continentale verhoudingen. Maar tegelijkertijd dient Londen in het oog te houden, dat het, behalve eilandrijk aan

de rand van het Europese vasteland, ook kernland van een wereldrijk is. Nog wel...

De pogingen, de relaties binnen de Commonwealth te moderniseren, worden goed uiteengezet. „Englands finest hour” krijgt een sobere, maar toch indrukwekkende behandeling. De tijd sindsdien, tendele ook terug te vinden in het direct hierna te bespreken deeltje, komt misschien wel het beste uit de verf, doordat Bosch als afsluiting van zijn boekje een artikel uit de N.R.C. van 1 november 1968 koos, dat vertelt, hoe Labour de positie van Engeland in de wereld nú ziet, en hoe de conservatieven daarover met minister Stewart hebben gedebatteerd: 'imperialisme is voorbij, beoosten Suez is „militaire tegenwoordigheid” nu al lang geen haalbare kaart meer, etc.'

Wel een immens verschil met het ordinaire en populaire kroegdeuntje van honderd jaar geleden, dat Esser nog even aanhaalde. We horen daar de toenmalige vechtlust van John Bull wel bijzonder dreigend in dóorklinken:

We don't want to fight, but by Jingo if we do
we've got the men, we've got the ships,
we've got the money too...

—o—

De behandeling van de geschiedenis van Engeland kan geredelijk uitmonden in het bestuderen van een derde, zojuist verschenen nieuw deeltje, *'De Europese Idee'*, door Prof. Dr. H. Brugmans, rector van het 'Europa-College' in Brugge.

In een blijkbaar overzicht — naar mijn smaak is dit één der meest geslaagde deeltjes — dat ik graag hier op de voet zou willen volgen, als het niet zoveel ruimte zou gaan vergen, toont de schrijver aan, dat de voorgeschiedenis wel blijk geeft van een bestaande 'idee-Europa', maar dat die nooit uit heeft weten te groeien tot een wezenlijke, geschiedenis-makende politieke kracht. Via de figuur van de idealistische graaf Coudenhove-Calergi, die met een 'Paneuropa'-concept kwam na 1918, komt Brugmans tot het vermelden van de gedachte, die ten tijde van Hitler leefde, om alle krachten-hier te bundelen tegen het Russische gevaar.

De drie problemen rond het jaar 1947: stoffelijke wederopbouw en Marshall-plan; het Russische gevaar (Churchill muntte in Fulton de nieuwe term „IJzeren Gordijn”) en het daarop vooralsnog ontbrekende antwoord van Europa; het Duitse vraagstuk.

Het al gauw weg-schrompelend politiek concept van 'Straatsburg', het plan-Monnet/Schuman, waaruit de E.G.K.S. (De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal) voortkomt, het door Frans toedoen zélf getorpedeerde plan van de Franse minister Pléven voor een Europese Defensie Gemeenschap, en de wijze, waarop de E.E.G. van stapel liep in 1957 bij het Verdrag van Rome, ze komen alle in een zeer duidelijke samenhang naar voren. Het frappeerde me, hoe professor Brugmans laat zien, dat het grote winstpunt van „Rome” juist is geweest, dat het een bindende procedure er wist dóór te krijgen; het gevolg is geweest, dat men zich sindsdien steeds aan een tevoren overeengekomen werkschema, een 'bindende kalender', heeft móeten houden. De mogelijkheid, de gehele materie tót aan de tweede keer, dat Engeland de deur in zijn gezicht dichtgegooid kreeg, toe, op deze wijze overzichtelijk bij de hand te hebben, maakt dit boekje al het bezit-ten waard.

—o—

Besproken werden:

1. Drs. G. Esser — *Gladstone en Disraeli*. (n.v. J. H. Kok, Kampen; 28 pag. 1969)
2. C. M. H. Bosch — *John Bull en Europa*. (serie 'Een halve eeuw Dichterbij', zelfde uitgever; VIII en 32 pag.)
3. Prof. Dr. H. Brugmans — *De Europese idee*. (eveneens uit de reeks 'Een halve eeuw Dichterbij'; 40 pag. 1969).

Alle deeltjes uit deze serie kosten f 2,25 per stuk.

H. L. Bogaard

—o—

Die geleden heeft. Meditaties van de hand van ds. L. Kievit. Uitgave J. H. Kok te Kampen.

Zoals de titel het al aangeeft, zijn het alle lijdens-meditaties. De wijze van zeggen, de stijl doet denken aan „Christus in Zijn lijden” van K. Schilder. Dat is geen opmerking, die bedoelt iets af te doen van de waarde van deze meditaties. Integendeel. Een voor mij treffende passage mag ik hier wel doorgeven: „Zich ergeren, dat is onze opstand tegen de genade. Wij komen in opstand tegen de wet, die het ons moeilijk maakt. Toch is dat slechts kinderspel, vergeleken

met, wat er gebeurt als we werkelijk in aanraking komen met Christus en Zijn evangelie, het evangelie van het kruis". De schrijver weet iets van de „existentiële" betrokkenheid, die alleen maar mogelijk is tegenover het evangelie van het kruis goed onder woorden te brengen.

A.

Jaarverslag 1968 van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming.

Zoals gebruikelijk wordt een overzicht gegeven van het werk dat door de stichting gedaan is in het afgelopen jaar. Zij die die publicaties in ons blad van de Stichting volgen zijn zo ongeveer wel op de hoogte. Een verblijvende uitbreiding van het werk wordt zo aangegeven. „Niet alle in behandeling zijnde gezinnen of personen behoren tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)". Men biedt ook hulp, als dat nodig is aan kinderen buiten onze kerken. Een goede zaak.

A.

INGEZONDEN

Enkele weken geleden was ik in de gemeente van Rijsbergen.

Na de dienst bij het koffiedrinken met de gemeente zat bij mij aan het tafeltje een in een andere gemeente geschorste ouderling.

Geschorst om zijn trouw in de dienst van de Heere Jezus.

Hij wilde om die trouw zich daarom niet bij hun „orde" aansluiten.

Zijn vrouw zat van blijdschap te huilen. Hier, in Rijsbergen, had zij zomaar aan het Avondmaal kunnen deelnemen. In haar eigen gemeente was zij buitengesloten.

In een genabuurde gemeente, die overigens ook deze menselijke „orde" in de praktijk afwijst, kon zij eveneens niet toegelaten worden, want dan zou het een „janboel" worden.

Werd daar echter ook niet vergeten, dat men ook zo de Geest des Heren met zijn „orde" in de weg stond?

Men schijnt nog steeds te denken dat de tafel der gemeenschap een tafel van de „kerk" is.

Maar het is de tafel des Heeren!

Naam en adres bij de redactie bekend.

Oud zeer

In de gereformeerde kerken werden degenen, die in een of ander opzicht afwijken van het gangbare patroon maar moeilijk verdragen. Om het maar niet sterker te zeggen: wie er anders over dacht was spoedig verdacht. Zeker kon wie de zonden aanwees op represailles rekenen. Zo zijn er om allerlei redenen in het verleden heel wat christenen uitgerangeerd. Er zijn, ter herinnering, wel enkele namen te noemen: Strating, Goossens, Janse.

Voor de meeste gereformeerde mensen waren deze dingen niet zo belangrijk. Soms nam men er nauwelijks nota van. Maar voor de Heere, die alle onderdrukking haat, was het wel degelijk belangrijk.

Het was dan ook verblijvend, dat de verongelijkte broeders, zo ver ik mij althans herinner, na de vrijmaking algemeen werden aanvaard. Op deze wijze hebben we ons toen ook van dit onrecht vrij gemaakt en zo de goede broederslijke verhoudingen hersteld.

Voor wie echter gehoopt had, dat zulk onrecht na de vrijmaking in onze kring niet meer zou worden gepleegd, is het op een teleurstelling uitgelopen. De strijd tegen broeders is, helaas, na korte tijd in nog veel heviger mate losgebarsten. Weer kunnen als voorbeelden uit vele, wel enkele namen genoemd worden: Goossens, Van Otterlo, Eenhoorn. En nog niet zo lang geleden: Oosterhoff, Van der Ziel, Van der Schaft, Telder en voorts als gemeente: Rijsbergen. Om maar te zwijgen van wat nog later gebeurd is.

Nu zijn we langzamerhand weer in een soortgelijke positie gekomen als in 1944: als uit het verband geweerd delen we samen eenzelfde lot, en vormen we samen als kerken, kerkjes en kleinere groepen buiten het kerkverband een soort gemeenschap.

Er wordt de laatste tijd wel eens geschreven over wat we nu moeten doen. Als men daarmee bedoelt: hoe moeten we ons nu organiseren, ben ik het eens met hen die zeggen: laten we niets doen. Laten we eerst eens lang en diep nadenken over de oorzaken van onze ellende. Over de fouten en gebreken, niet alleen van het kerkverband (hoewel dat ook), maar ook van onszelf. De fouten in het bejegenen van elkaar, als christenen. De zonden van ons gereformeerde leven in de vele onrechtmatige tuchttoefeningen, in het misbruik van de tucht als ordemaatregel, om broeders die anders zijn, denken of doen dan de meerderheid, kwijt te ra-

ken. Om ons te ontdoen van hen, die zich niet naar onze menselijke bepalingen willen gedragen. Wat is er toch vaak met menselijke wetten geheerst over broeders! Ook al lang voordat 'Groningen-Zuid' aan de orde was.

Ik weet dat er velen zijn, die daaraan nimmer in enig opzicht hebben meegewerkt. Maar misschien zijn er onder ons ook, die zich daarvan in het verleden niet altijd hebben vrijgehouden, en daar tot nu toe nog niet op zijn teruggekomen. Hieraan moeten we, meen ik, toch wel wat doen. Het niet beleden kwaad kan de zegen des Heeren over ons verhinderen. God is immers een Wreker van alle verdrukten?

Als er onder ons zijn die, in kerkelijke processen of in de pers, er zelf aan hebben medegewerkt anderen uit te rangeren, dan zouden zij die oude zaken kunnen opruimen, door de benadeelden nu hartelijk te aanvaarden. Door dat eens persoonlijk te zeggen of per brief mede te delen. Voorzover ze overleden zijn is er met de familie dan nog iets goed te maken, dunkt mij.

Zo zou een ban kunnen worden weggedaan, en, voorzover zulke benadeelde broeders zich onder ons bevinden, zouden we in onze kring het oude zeer kunnen opruimen. Immers: zo lang het tussen ons onderling niet goed is, is het ook niet goed tussen de Heere onze God en ons.

Het is zo te hopen dat wij nog een kans krijgen, om in het 'stervende' Europa een licht der wereld te zijn. We hebben dat werkelijk niet verdiend. Maar dat kan slechts, als we elkander voortaan bejegenen met liefde, geduld, lankmoedigheid, vriendelijkheid, oprechtheid.

De werfkracht van de gemeente van Christus hangt nauw samen met de onderlinge liefde. Ook daarom is het zo nodig, dunkt mij, dat we ons, waar dit nodig is, met elkaar verzoenen.

En laten we dan voortaan niet meer afkeuren wat niet tegen Gods Woord is, en elkander alleen beoordelen naar de enige regel voor geloof en leven: de heilige Schrift. En alle andere wetten verwerpen. (Artt. 7 en 32 N.G.B.).

Zo zullen we de broeders aanvaarden, en ook als gemeenten elkander als gemeenten van Christus erkennen. Dan is niet meer de vraag: houdt u zich aan de kerkenordering of aan de drie formulieren, waarvan overigens veel goeds te zeggen valt, maar alleen: houdt u zich aan het woord van onze enige Bisschop, ons enig Hoofd: onze Heer Jezus Christus.

Juli 1969.

A. Vegter

TWEEMAAL HELPEN

Leen uit de volheid van uw hart aan de aktie twee-en-een-kwart

Dit wordt u gevraagd voor het werk van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming. Een stichting van en voor de kerken. Het wordt gevraagd voor de uitbreiding van De Driehoek, die momenteel waterdicht is. Doch niet alleen daarvoor. Er verblijven ook vele kinderen in gezinnen en pleeggezinnen, waarvoor de Stichting tegenover de overheid verantwoordelijk is. Ja, maar toch meer nog tegenover de kerken. Ja, het meest aan Hem, die deze kinderen aan de kerk toevertrouwd. Ga in uw bijbel eens na hoe indringend daarin de verzorging van de wees wordt opgedragen aan ieder persoonlijk en aan de gemeenschap der kerk. Het aantal wezen waarvan de verzorging door de rechter werd en zal worden opgedragen ondergaat dit jaar een opvallende stijging. Het betekent tevens een niet onbelangrijke toeneming van het maatschappelijk werk. Dit is: opkoming voor de belangen van die jeugd der kerk, die daarop het meest aanspraak mag maken. Lees Ps. 146 er maar op na.

Al deze activiteiten vergen van oktober tot en met januari extra uitgaven. Hieraan ontbreekt nog f 225.000,—. Dit bedrag wil de Stichting lenen van de kerken en haar leden.

De start voor deze 2¹/₄

is bemoedigend voor wat de kerken betreft. f 7.000,— werd ontvangen en f 16.500,— toegezegd; deels renteloos, deels tegen een rentevergoeding van 4 of 5%. Van kerkleden werd ontvangen f 2.100,— en toegezegd f 2.000,—; eveneens renteloos of tegen een bepaald rentepercentage. Al met al zijn we dus de eerste 10% gepasseerd.

Van de kerken noemen wij o.a. Groningen-Noord en -Zuid, Oldehove, Axel en Delfzijl. Aan de diakonen is gevraagd: wek de gemeentelieden op tot meedoen aan deze aktie. Afgaande op de ontvangen reactie is dit verzoek blijkbaar niet goed overgekomen. Daarom wordt met klem gevraagd: diakonen doe dit alsnog. U vraagt voor een goede zaak. Gemeentelieden, wilt u meedoen? Maak uw lening over op postrekening nr. 52325 t.n.v. de Stichting Gereformeerde Kinderbe-

scherming, Ede, met vermelding: lening renteloos of met vermelding van de gewenste rentevergoeding, die echter niet meer dan 5% mag bedragen.

Hartverwarmend

zijn het „penningske der weduwe" en de vele giften, die binnenkwamen. Zij stemmen tot grote dankbaarheid, daar het hierin tot uiting komende medeleven een belangrijke steun betekent voor de in het Stichtingswerk geconcentreerde hulpverlening.

Een resolutie en daarmee af?

In 1968 werd een diakonaal kongres gehouden. Dit nam een resolutie aan, waarin o.a. wordt uitgesproken de noodzaak van bijscholing van de en opleiding tot maatschappelijk werker. Tot heden bleef deze uitspraak een dode letter. Waarom wordt er niets gedaan? Deze vraag klemt temeer nu er wordt gesproken over de noodzaak het kinderbeschermingswerk om te buigen naar op het gezin als geheel gericht maatschappelijk werk. Een streven dat de volledige instemming kan hebben. Het betekent echter dat er op elke 4.000 personen één maatschappelijk werk(st)er beschikbaar moet komen. Ieder kan nu zelf uitrekenen hoeveel er voor onze kerken dan nodig zijn.

Het dwingt tevens tot de vraag of het niet hoog tijd wordt dat de resolutie wordt waar gemaakt, door b.v. de oprichting van een Gereformeerd Sociale Akademie. Het zou de moeite waard zijn hierover de mening te vernemen van het Comité der Centrale Diaconale Conferentie en van de voorzitter van eerdergenoemd kongres.

Uit het KORT VERSLAG van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van „De Gereformeerde Kerken in Nederland", Broederweg 15 te Kampen, op maandag 15 september 1969 in het gebouw van de Theologische Hogeschool.

art. 2. *ondertekening Ondertekeningformulier*. Op verzoek van de president, ds. F. de Vries, plaatst ds. N. Bruin zijn handtekening onder het „Ondertekeningformulier voor de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool".

art. 5. *ingekomen stukken*:

- van de generale synode van Hoogeveen d.d. 12 juni 1969 afschrift van het besluit inzake bezwaarschrift van de kerk te Creil (scriba F. van Dijk) tegen bepaalde handelingen van deputaten-curatoren. Wordt als kennisgeving aangenomen.
- van de generale synode van Hoogeveen d.d. 21 augustus 1969 afschrift van de oordelen en uitspraak der generale synode met betrekking tot bezwaarschriften, welke bij haar waren ingediend tegen het zgn. attestenbesluit. Als kennisgeving aangenomen.
- van de generale synode van Hoogeveen d.d. 28 augustus 1969 brief, waarin zij mededeelt aanwezigheid van deputaten-curatoren bij de behandeling van zaken, welke de Theologische Hogeschool betreffen, op prijs te stellen. Aan dit verzoek blijkt tot dusver voldaan te zijn door de president-curator, ds. D. van Dijk, de assessor ds. F. de Vries en ds. J. ten Hove. Het moderamen wordt gemachtigd ook verder bij de behandeling van „Schoolzaken" aanwezig te zijn. Ook de aanwezigheid der andere deputaten-curatoren voorzover niet ter generale synode als afgevaardigde aanwezig, zal op prijs worden gesteld.
- van de kerk te Krommenie (scriba A. Pot) d.d. 14 juni 1969 afschrift van een brief aan deputaten-financieel met verzoek ook als deputaten-curatoren van de inhoud kennis te willen nemen. Antwoord zal worden vastgesteld na bespreking van dit schrijven met de deputaten-financieel met wie in de loop van de dag gezamenlijk vergaderd zal worden.
- exemplaar van „De Wachter", mei 1969. Wordt in het archief gedeponneerd.
- van de generale synode van Hoogeveen afschrift van rapport en besluit t.a.v. de schorsing der lectors ds. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder. Als kennisgeving aangenomen.
- van de generale synode van Hoogeveen d.d. 13 september 1969 de uitspraak met de oordelen, welke de generale synode deed in betrekking tot de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof. Als kennisgeving aangenomen.

art. 6. *Vaststelling nieuwe emeritaatsregeling hoogleraren*: Een ontwerp is door de deputaten-financieel opgesteld en aan de deputaten-curatoren toegezonden. Een tweetal nota's betreffende deze materie van de hand der dienstdoende hoogleraren en van de lector in vaste en volledige dienst, ds. J. P. Lettinga, die hier ook bij betrokken is en op verzoek van deputaten-

curatoren aanwezig, komen eveneens in bespreking. De bespreking wordt voortgezet in de nu volgende vergadering met de deputaten-financieel; en resulteert in de benoeming van een commissie bestaande uit: ds. N. Bruin, br. J. Hendriks, drs. J. P. Lettinga en ds. F. de Vries.

art. 7. Mededelingen van de deputaten-financieel: Tijdens de gezamenlijke vergadering brengen deze deputaten ter sprake:

a. De financiering van een spraakleraar; deze kan niet meer bekostigd worden uit het Greijdanus-Kruithof-Fonds; deputaten-financieel zullen nu de financiering verzorgen.

art. 8. mededelingen van de senaat:

a. ter tijdelijke voorziening in het onderwijs in de theorie der ambtelijke vakken, zijn een drietal predikanten bereid gevonden voor de studenten voordrachten te houden, nl. ds. M. J. C. Blok, ds. M. Brandes en ds. A. Kooij. Zij zullen ieder een drietal voordrachten houden.

b. Drs. J. A. Meijer te Hoogezand heeft zich in principe bereid verklaard voorshands enige colleges te geven in het Nieuwtestamenteisch en patristisch Grieks en patristisch Latijn. Hij wordt op advies van de senaat benoemd voor de periode 1 september 1969 tot 1 september 1970. Aan drs. G. J. van Middelkoop, die tot dusver als tijdelijk docent optrad, zal dank betuigd worden voor zijn arbeid aan de Hogeschool.

Namens deputaten-curatoren,
J. TEN HOVE,
plaatsverv. assessor.

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Hooghalen: ds. C. van der Jagt te Doetinchem-Doesburg.

DS. K. DEDDENS — Ds. K. Deddens, die in 1965 door de zendende kerk van de „Zuid-West-groep”, Rijnsburg, voor een termijn van 6 jaar werd uitgezonden naar Curaçao, zal eind juli 1970 vervroegd repatriëren. Vanwege de voortdurende vakature in Rijnsburg zelf, heeft de kerkeraad, gehoord de gemeente, bij acclamatie een beroep op ds. Deddens uitgebracht voor de „thuisdienst”. Dit beroep werd door ds. Deddens aanvaard.

'S-GRAVENHOGE-Z.W. — De kerkeraad van 's-Gravenhage-Z.W. (G. van de Wardt) heeft de Chr. Geref. Kerk van 's-Gravenhage-Z. meegedeeld, dat hij niet kan ingaan op het verzoek van die Chr. Geref. Kerk tot samenspreking, zolang deze tegelijk met de Geref. Kerk (ds. J. Waagmeester) wil samenspreken.

De Chr. Geref. kerkeraad stelt, dat van hem niet mag worden verwacht positie te kiezen inzake de breuk in de Geref. Kerk te 's-Gravenhage-Z.W. Daartegenover wijst de kerkeraad (G. van de Wardt) erop, dat z.i. de kerkeraad (ds. J. Waagmeester), gezien zijn handelwijze, niet meer kan worden aangemerkt als de Geref. Kerk, o.a. omdat men zich niet meer op meerdere vergaderingen wil laten vertegenwoordigen.

CLASSIS ZUTPHEN — Naar aanleiding van bezwaarschriften uit Neede tegen het voorgaan aldaar van ds. J. Goudzwaard, emeritus-predikant van Zaandam en legerpredikant te Borculo, heeft de classis Zutphen uitgesproken, dat niet als algemene regel kan worden gesteld, dat een ondertekenaar van de zgn. Open Brief, uitsluitend vanwege zijn ondertekening daarvan, niet in de Dienst des Woords zou mogen voorgaan. Aan ds. Goudzwaard kan volgens de classis, mede gezien een door hem afgelegde verklaring, geen afwijking van Schrift en/of belijdenis ten laste worden gelegd. Het bezwaarschrift werd daarom op dit punt afgewezen.

Wegens staking van stemmen was de classis niet bij machte een uitspraak te doen over de vraag of een kerkeraad predikanten die na de uitspraken van de synode van Amersfoort-West nog bij de Tehuisgemeente in Groningen zijn voorgegaan, in de dienst des Woords mag laten voorgaan. Wel keurde de classis af, dat de kerkeraad van Neede enkele gemeenteleden via een kanselafkondiging publiek vermaand had.

Ds. C. van der Jagt van Doetinchem heeft de classis laten weten dat hij geen preekverzoeken meer kan aannemen uit die gemeenten binnen de classis, die de genoemde besluiten zullen ratificeren.

G.S. HOOGEVEEN — In de vergaderperiode van 27-31 oktober jl. zette de synode de behandeling voort van de zaak Kampen. De synode handhaafde eerst de uitspraken van de P.S. Overijssel inzake de breuk te Kampen. Vervolgens maakte de synode een begin met de bespreking van het rapport, waarin de „wetsleer” van de Kamper predikanten ds. J. O. Mulder en ds.

G. Visee in strijd wordt geacht met Schrift en Confessie. Ook sprak de synode uit, dat de classis „Emmeloord” (waarin o.m. vertegenwoordigd is de kerk te Kampen — scriba J. Bos) terecht niet door de P.S. van Overijssel is aanvaard. Op 31 oktober tenslotte werd tot hoogleraar in de ambtelijke vakken, als opvolger van prof. C. Veenhof, door de synode benoemd dr. C. Trimp te Groningen-Noord.

VIERDE VERANTWOORDING VAN GIFTEN VOOR HULPBEHOEVENDE STUDENTEN

De derde verantwoording sloten we op zaterdag 18 oktober af met een bedrag van f 1.832,40. Dat vereist enige rectificatie. Verzuimd werd nl. bij dit bedrag de eerste f 75,— (zie verantwoording 1) mee te tellen. Het totaal is dus f 1.907,40.

Daarbij kwam op maandag 20 oktober f 12,50, bij mij aan huis gebracht door een zuster in Kampen.

Dinsdagmorgen bracht de giro een overschrijving van f 10,— (614955).

Woensdag was het stil.

Maar de donderdag maakte veel goed. Of niet soms: f 5,— (storting uit H'veld-G'dam!); f 25,— (225876); f 100,— (929144) en f 200,— (van 181380 Geref. Kerk te K.Z.).

Vrijdag 24 oktober: met enige bladen een envelop, waarin f 10,—, waarvan f 5,— voor de studs. En na de middag een envelop met twee biljetten, waarvan het ene f 10,— voor de studs.

Zaterdag 25 oktober 2 giro's: f 5,— (1432371) en f 58,35 (vio 806083 — Ik schrok er bijna van: het kwam van de penningmeester van een kleine door brutale kerkscheuring zéér zwaar getroffen gemeente!).

Dinsdag 26 oktober bracht twee giften per giro: f 96,53 (1733581; gem. van vrijgemaakten te W.) en f 100,— (134736).

Totaal op dinsdagmiddag: f 2.534,78.

En hier volgt de verantwoording van de gelden die werden ontvangen via giro 807297 van de Nutsspaarbank te Kampen:

17 september: drie maal f 10,—: mej. K. te E.; H.v.d.B. te E. en H.W. te N.

18 september: tweemaal f 10,—: K.Z. te H. en R.H.B. te A.; drie keer f 25,—: R.H.W. te L.; K.S.D. te U. en H.deH. te S.; eenmaal f 50,—: J.H.G. te O.; en f 100,— van C.v.d.M. te W.

19 september: driemaal f 10,—: J.W.deB. te H.; H.J.S. te K. en A.V. te M.; twee keer f 25,—: mej. A.D. te G. en G.deJ. te L.

22 september: f 10,— van dhr. en mevr. H.H.-H. te A.; f 25,— drie keer: H.H. te Z.; K.D. te G.; A.P. te K.; f 23,— van A.V. te Z. en f 50,— van M.D.O. te H.

23 september: een keer f 2,50 J.H. te A.; twee keer f 10,— A.J.B. te L. en C.v.d.H. te R. en f 50,— van E.K. te Sl.

25 september: f 25,— van A.P.M. te Z.; f 35,— van H.Z.B. te H. en f 206,47 Geref. Kerk te Sl.

26 september twee keer f 25,—: W.C.F.v.H. te V. en H.V. te Z. en f 50,— van M.B. te L. post T.

30 september f 10,—, storting van mej. J.C.H. te Z.

2 oktober f 50,13, Geref. Kerk te O.

3 oktober f 25,— K.R.V. te N.; idem mej. J.J.H. te U.

7 oktober f 5,— van M.A.B. te R. en f 10,— van J.B. te E.

8 oktober f 10,— van J.Sch. te A.

14 oktober f 25,— van P.K. te K.

16 oktober f 25,— van A.M. te S.; f 30,85 van de Geref. Kerk te B. en f 50,— van C.C.B. te U.

17 oktober f 25,— van P.H.J. te W.

23 oktober f 25,J van J.B. te W.

Totaal: f 1.335,95. De opbrengst was tot via mijn postgiro f 2.534,78. Dat maakt samen f 3.870,73.

Het lijkt ons het beste thans voorlopig te stoppen. We kunnen voorlopig vooruit. En wij hopen zodra de nood aan de student komt weer een beroep op u te mogen doen. De nog binnenkomende giften zullen we in ons blad verantwoorden.

Aan al de broeders en zusters die aan dit resultaat hebben meegewerkt hartelijk dank!

Namens de Kamper broeders,
G. Visee

HULPBEHOEVENDE STUDENTEN VIJFDE VERANTWOORDING

Onze vorige verantwoording sloot met f 2.534,78. Sindsdien ontving ik op dinsdag 28 oktober in de brievenbus een enveloppe met drie tientjes, waarvan één voor ons doel: f 10,—. Woensdagmorgen d.a.v. per giro f 10,— (943562).

Op donderdagmorgen was er weer een groene envelop van de giro: f 129,89, verdeeld als volgt: twee keer f 10,— (811486 en 911685); f 19,75 (met verzoek geen naam te vermelden); f 20,— (1327041) en f 70,14 (storting v.d. Geref. Kerk van A'kerk-W'dam). Totaal:

f 2.534,78 + f 20,— + f 129,89 = f 2.684,67.

Vrijdagmorgen per giro (1093165) f 15,—.

Zaterdag per giro twee keer f 10,— (832849 en 955701), f 25,— (523595) en f 130,— (Geref. Kerk van A'kerk-W'dam). Dat brengt het totaal op f 2.874,67.

Als gezegd: hiermee stoppen we voorlopig de actie. We kunnen voorlopig verder. T.z.t. hopen we nadere mededelingen te doen over deze zaak; ook over de wijze waarop ze in de toekomst zal worden behartigd.

Eventueel nog nakomende giften hopen we u nog te verantwoorden.

Aan al de broeders en zusters, die hun gaven ons deden toekomen, HARTELIJK dank!

Mede namens de andere broeders
G. Visee

Heden nam de Here onverwacht tot Zich mijn innig geliefde vrouw en der kinderen zorgzame moeder en grootmoeder

GEERTJE KROEZE

geb. Koppelman

in de leeftijd van 65 jaar.

„De Heere heeft gegeven

De Heere heeft genomen

De Naam des Heeren zij geloofd”

Job 1 : 21 b

E. KROEZE

G. J. KROEZE

C. KROEZE-HUISJES

en kleinkinderen

Hellendoorn, 24 oktober 1969
Hammerweg 28

Nog een kleine voorraad:

C. VONK,

NEDERL. GELOOFSBEL.

dl. IIIb, art. 22-24, 27-37 f 18,50

(dl. IIIa is geheel uitverkocht.)

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

Postbus 2 — BARENDRECHT

STICHTING DE GEREFORMEERDE DAGKALENDER ARNHEM

Adm. adres: postbus 17, Vreeswijk.

Het dagboek voor het jaar 1970

22e jaargang)

is verschenen.

Binnen 14 dagen hopen wij alle bestellingen te hebben uitgevoerd.

Aan het verzoek van velen om een grotere letter te gebruiken, is voldaan, terwijl bovendien witter, sterker papier werd verwerkt.

Het is een fris boek geworden me. op het omslag een tweetal interieur-foto's van de KOEPELKERK te ARNHEM.

U kunt bestellen bij de boekhandel, onze plaatselijke correspondenten of rechtstreeks aan bovenstaand adres.

Gelieve NIET per giro te bestellen. Wij sluiten een rekening in. Prijs f 4,75.

DE TOESTAND DER DODEN. 67 blz.

WAT BETEKENT EEUWIG EN

EEUWIGHEID? 48 blz.

ISRAËL HET UITVERKOREN VOLK EN

ZIJN 70 WEKEN VAN DAN. 9 : 24.

60 blz.

Jeruzalem blijft een lastige steen voor alle volken. Zach. 12 : 3

door H. W. den Haring

elk f 1,50

Uitgave Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften Giro 346974 Rotterdam. Redactie: Stolkstraat 18b. Tel. (010) 28 50 76.